

26.6.2026

EOAK/7040/2024

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Susanna Lindroos-Hovinheimo

Esittelijä: Esittelijäneuvos Lotta Hämeen-Anttila

HANKINTAMENETTELYN VAIKUTUS VANHUSTEN ASUMISPALVELUJEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUDEN NOUDATTAMISEEN

Sisällysluettelo

1	ASIAN TAUSTA JA SELVITYSPYYNTÖ.....	1
2	SELVITYSAINEISTO.....	3
2.1	Pirhan lausunnon keskeinen sisältö	4
2.2	Aluehallintoviraston tutkinta asiassa LSSAVI/2742/2025	11
2.3	Pirhan selvitys tehdyistä toimenpiteistä päätöksen 5994/2024 jälkeen	12
2.4	Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu KHO 18.6.2026/1694	13
3	RATKAISU	14
3.1	Oikeusasiamiehen toimivalta ja asian käsittelyn rajaaminen	14
3.2	Arviointini.....	15
4	TOIMENPITEET	18

1 ASIAN TAUSTA JA SELVITYSPYYNTÖ

Hyväksyessään ympärivuorokautisen palveluasumisen mitoitusta koskevan lakimuutoksen eduskunta hyväksyi lausuman, jonka mukaan valtioneuvosto muun muassa seuraa huolellisesti hoivan henkilöstömitoitusta koskevan lainmuutoksen toimeenpanoa iäkkäiden henkilöiden oikeuksien toteutumisen näkökulmasta ja huolehtii kansallisella ohjauksella siitä, että henkilöstömitoitus toteutetaan asiakkaiden yksilöllisten palvelutarpeiden mukaisesti RAI-arviointijärjestelmää hyödyntäen.

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan asiaa koskevassa mietinnössä (StVM 17/2024) painotetaan, että hyvinvointialueet eivät voi laatia ostopalvelusopimuksia siten, että hoivan hinnoittelu perustuu vähimmäismitoitukseen. Valiokunta korosti myös, että hyvinvointialueiden on otettava vanhuspalvelulain henkilöstömitoitusta ja palvelun laatua koskevat säännökset huomioon tehdessään ympärivuorokautisen palveluasumiseen liittyviä hankintoja ja suunnitellessaan omaa palvelutuotantoaan.

Asian [EOAK/5994/2024](#) tutkinnan yhteydessä saatu selvitys sisälsi mm. seuraavia väitteitä.

”Pirha järjesti tarjouskilpailunsa vain 0,6 mitoitusta silmällä pitäen. Näin toimimalla Pirha käytännössä toimeenpani lakia, jota ei ollut vielä hyväksytty eikä vahvistettu. Valtaosa hyvinvointialueista on omissa vastaavissa kilpailutuksissaan ratkaissut lakiuudistukseen liittyvät haasteet siten, että 0,6 ja 0,65 mitoituksille on asetettu kaksi eri vuorokausikohtaista kattohintaa.”

Mediassa kilpailutuksen kuvattiin epäonnistuneen siten, että ensin valtaosa aiemmista suurista toimijoista jättäytyi pois tarjouskilpailusta aiempaa matalampien kattohintojen vuoksi. Sen jälkeen toteutettiin suorahankintoja. Kilpailu- ja kuluttajavirasto antoi Pirkanmaan hyvinvointialueelle huomautuksen ikäihmisten palveluasumisen suorahankinnoista 26.5.2025 (KKV/1345/14.00.60/2024).¹

Saatujen tietojen perusteella oli syytä epäillä, että Pirhan järjestämisvastuun toteuttamiseen liittyi puutteita, jotka voivat vaarantaa iäkkäiden asiakkaiden pääsyn ympärivuorokautisen palveluasumisen piiriin lain edellyttämällä tavalla. Jos kilpailutuksessa ei saavutettu riittäviä määriä asiakaspaikkoja tarpeeseen nähden, oli olemassa perusteltu huoli siitä, ettei iäkkäiden asukkaiden oikeus hyvään hoitoon ja hoivaan toteudu lain edellyttämällä tavalla.

Edellä esitetyn perusteella asiassa 7040/2024 otettiin omana aloitteena tutkittavaksi, miten hankintamenettelyn toteuttaminen on vaikuttanut siihen, että ikääntyneiden käytettävissä on riittävästi ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkoja ja että palvelut ja niiden toteuttaminen laadullisesti vastaavat asiakkaiden tarpeita. Pirkanmaan hyvinvointialueelta pyydettiin tietoja myös siitä millä tavoin palvelujen järjestämisessä ja toteuttamisessa mahdollisesti ilmenneet epäkohdat on korjattu.

Pirkanmaan hyvinvointialuetta pyydettiin kiinnittämään lausunnossa erityistä huomiota siihen, millä keinoin hyvinvointialue on pyrkinyt turvaamaan vanhusten ympärivuorokautisen palveluasumisen riittävää määrää ja laatua koskevien säännösten noudattamisen ja miten on toimittu, jos puutteita säännösten noudattamisessa on havaittu.

Tiedot pyydettiin seuraavien säännösten huomioon ottamisesta:

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 4 § ja 8 §:n 1 ja 2 mom.

Hyvinvointialueesta annetun lain 7 §:n 1 mom.

Sosiaalihuoltolain 12 §:n 1 mom., 21 c §, 24 a §, 30 §, 38 §:n 1 ja 3 mom., 45 §:n 1 ja 2 mom. sekä 46 c §:n 3 mom.

¹ [Tiedote](#)

Vanhuspalvelulain 3 a §, 6 §, 13 §:n 1 ja 2 mom., 14 §, 15 § ja 18 §

Lausunnossa pyydettiin arvioimaan kunkin säännöksen osalta, miten se on otettu huomioon palveluja kilpailutettaessa, hyvinvointialueen omia palveluja järjestettäessä, suorahankintoja tehtäessä tai järjestettäessä palveluja muulla tavoin, sekä ketkä ja mitkä tahot ovat olleet vastuussa eri toimintojen ja koko kokonaisuuden toteuttamisesta.

Hyvinvointialuetta pyydettiin arvioimaan erikseen millä tavoin vuoden 2024 kilpailutuksessa on noudatettu sosiaali- ja terveystieteiden edellä mainitun mietinnön (StVM 17/2024) kirjauksia ja millä tavoin hyvinvointialue on mahdollisesti onnistunut korjaamaan toimintaansa.

Lausunnon lisäksi Pirhaa pyydettiin lähettämään selvitykset siitä, mihin tietolähteisiin lausunnossa esitetty perustuu. Siltä osin kuin asia on ollut muun viranomaisen tutkittavana, hyvinvointialuetta pyydettiin lähettämään tiedot tutkinnasta ja tutkintaa varten lähetetyt lausunnot.

Hyvinvointialueelle menneessä pyynnössä painotettiin, että tutkinnan varsinaisena kohteena ei ole kilpailulainsäädännön noudattamisen valvonta, vaan sen selvittäminen, millä tavoin Pirkanmaan hyvinvointialue on huolehtinut siitä, että yhdessä kilpailutuksen ja muiden toimenpiteiden kanssa hyvinvointialue kykenee noudattamaan ja ottamaan huomioon edellä mainitun lainsäädännön.

2 SELVITYSAINEISTO

Käytettävissäni on ollut Pirkanmaan hyvinvointialueen lausunto liitteineen.

Liite 1 Pääsopimus ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen hankinnasta

Liite 2 Palvelukuvaus ikäihmisten ympärivuorokautinen palveluasuminen ja vaativa ympärivuorokautinen palveluasuminen

Liite 3 Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 26.5.2025 (dnro KKV/1345/14.00.60/2024)

Liite 4 Markkinaoikeuden päätös 6.11.2025 Nro 611/2025 (Dnrot 324/03.04.04.00.04 /2025–340/03.04.04.00.04/2025)

Liite 5 Ikäihmisten palvelujen toimialuejohtajan selvitys

Liite 6 Ikäihmisten ja vammaisten yhteisten palvelujen toimialuejohtajan selvitys

Liite 7 Ikäihmisten ja vammaisten palvelujen palvelulinjajohtajan selvitys

Selvitykset ja lausumat Kilpailu- ja kuluttajavirastolle

Liite 8 Selvitys Kilpailu- ja kuluttajavirastolle 3.2.2025

Liite 9 Lisäselvitys Kilpailu- ja kuluttajavirastolle 24.2.2025

Selvitykset ja lausumat markkinaoikeudelle

Liite 10 Vastine markkinaoikeudelle 30.6.2025

Liite 11 Lisälausuma markkinaoikeudelle 21.8.2025

Liite 12 Lisälausuma markkinaoikeudelle 3.10.2025

Liite 13 Hankintayksikön lausuma markkinaoikeudelle 24.10.2025

Lisäksi käytettävissäni on ollut korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu KHO 18.6.2026/1694.

Käytettävissäni on ollut myös omana aloitteena tutkittavaksi otetun asian [5994/2024 Pirhan toimenpiteet - Vanhusten palveluasumista koskeva ohjeistus](#) selvitysaineisto sekä Pirhan päätöksen johdosta antama selvitys (tiedote 5.4.2026).

Päätöstä tehtäessä on otettu huomioon myös aluehallintoviraston selvitysaineisto asiassa LSSAVI/2742/2025 sekä muu asiaan liittyvä laillisuusvalvonnassa saatu aineisto².

2.1 Pirhan lausunnon keskeinen sisältö

Pirha on lausunnossaan vastannut selvityspyynnön kysymyksiin muun muassa seuraavasti.

Ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen kilpailutus

Pirkanmaan hyvinvointialue kilpailutti syksyllä 2024 ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen, vaativan ympärivuorokautisen palveluasumisen ja ikäihmisten lyhytaikaisen palveluasumisen palvelut.

Aluehallitus teki hankintapäätöksen 28.10.2024 § 280. Kilpailutuksen tavoitteena oli muun muassa yhtenäistää kunnilta hyvinvointialueelle siirtynyttä sopimusmassaa, joka koostui noin 200:sta sisällöltään ja sopimusehdoiltaan toisistaan poikkeavista sopimuksista.

Pirkanmaan hyvinvointialueen mukaan ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen hankinnan hankintamenettelyksi valittiin dynaaminen hankintamenettely, joka mahdollistaa uusien tarjouspyyntöjen julkaisun hankintamenettelyn sisällä tilaajan tarpeiden mukaisesti.

² Ks. [Vanhusten hoivakodeissa vakavia puutteita – hyvinvointialueiden omavalvonta ei toiminut henkilöstömitoituksen alentamisen jälkeen](#) ja [Ikäihmisten palveluissa puutteena etenkin henkilöstön vähyys ja heikko kielitaito - Lupa- ja valvontavirasto](#)

Hankintamenettelyn sisällä julkaistiin uusi tarjouspyyntö keväällä 2025 ja lokakuussa 2025. Sekä kevään että syksyn 2025 tarjouspyyntöihin saatiin uusia tarjouksia. Lausunnon mukaan Pirkanmaan hyvinvointialue noudatti kattohinnan asettamisessa voimassa olevaa hankintoja koskevaa lainsäädäntöä. Hankintalain mukaan tilaajalla on oikeus asettaa hankinnalle kattohinta, eikä hankintalaki ota kantaa sen tasoon.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto antoi Pirkanmaan hyvinvointialueelle huomautuksen suoraanhankintana tehdyistä yksilöhankinnoista. Kilpailu- ja kuluttajaviraston mukaan hyvinvointialueen olisi pitänyt perustella yksilöhankintoja asiakkaisiin kohdistuvalla yksilöllisellä harkinnalla, eikä asiakasryhmän tyypillisillä piirteillä.

Hyvinvointialueen lausunnon mukaan toisin kuin mediassa on uutisoitu, ympärivuorokautisen palveluasumisen hankinnan kattohintaa ei ole sidottu 0,6 henkilöstömitoitukseen. Hankintaa koskevista dokumenteissa käy ilmi, että henkilöstömitoituksen pitää vastata lain asettamia vaatimuksia. Pirkanmaan hyvinvointialue katsoo, ettei se ole toiminut vastoin sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä esitettyä (StVM 17/2024).

Ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen hankintasopimuksen palvelukuvauksessa (luvut 7 ja 7.1.) todetaan, että ”Palveluntuottaja vastaa, että henkilöstön määrä täyttää jokaisessa työvuorossa valvovan viranomaisen, palvelua koskevien lakien ja tilaajan vaatimukset.”.

Henkilöstömitoituksen tulee siis täyttää asiakastarpeet joka tilanteessa. Palvelukuvauksessa kokonaisuutena painotetaan palvelun laatua määritellen laadun vähimmäisvaatimukset. Sama palvelukuvaus on käytössä myös hyvinvointialueen omassa palvelutuotannossa. Lausunnon mukaan palvelukuvaus vastaa laadullisesti voimassa olevan lainsäädännön vaatimuksia.

Ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen kilpailutuksessa Pirkanmaan hyvinvointialue sai ensivaiheessa tarjouksia 25 palveluntuottajalta. Viisi palveluntuottajaa, joiden yksiköissä oli silloisten Pirkanmaa hyvinvointialueen sopimusten mukaisesti sijoitettuja asiakkaita, eivät jättäneet ensimmäisessä vaiheessa tarjousta.

Lausunnon mukaan ratkaistessaan kilpailutuksen ulkopuolelle jättäytyneiden yksiköiden asiakkaiden palveluiden jatkumista, Pirkanmaan hyvinvointialue otti huomioon vanhuspalvelulain 14 § 3 momentin säännöksen turvata asiakkaiden pitkäaikaisen hoitojärjestelyn pysyvyys, eikä lähtenyt siirtämään asiakkaita toisiin, kilpailutukseen osallistuneisiin yksiköihin. Tämän vuoksi kilpailutuksen ulkopuolelle jättäytyneiden palveluntuottajien kanssa päädyttiin laatimaan yhden (1) vuoden määräaikaisten yksilöhankintasopimukset. Markkinaoikeus antoi 6.11.2025 Pirkanmaan hyvinvointialueelle päätöksen ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisesta tehdyistä yksilöhankintasopimuksista. Markkinaoikeuden mukaan sopimukset oli laadittu vastoin hankintalakia ja Pirkanmaan hyvinvointialueelle määrättiin 500 000 euron seuraamusmaksu.

Lausunnon mukaan Pirkanmaan hyvinvointialueen järjestämän kilpailutuksen taustalla on ollut hyvin mittava sosiaali- ja terveystalouden uudistus, jossa hyvinvointialueelle on siirtynyt suuri määrä sopimuksia. Pirkanmaan hyvinvointialue on pyrkinyt järjestämällä kilpailutuksella hankintalain 2 §:n 2 momentin mukaisesti yhtenäistämään kyseisten palveluiden hankintojaan ja toteuttamaan ne kokonaistaloudellisesti edullisesti. Pirkanmaan hyvinvointialueen tarkoituksena on nimenomaan ollut hankkia kyseiset palvelut kilpailuttamalla. Pirkanmaan hyvinvointialueen tarkoituksena ei ole ollut hankkia kyseisiä palveluita suoraan hankintana. Koska muutamat suuret palveluntuottajat jättivät kokonaan osallistumatta tarjouskilpailuun, Pirkanmaan hyvinvointialue on ollut tilanteessa, jossa sen on tullut järjestää palvelut vanhuspalvelulain 14 §:n 3 momentin mukaisesti hankintalakia soveltaen.

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen järjestäminen ja odotusajat Pirkanmaan hyvinvointialueella ei ole palveluun liittyvien ja lakisääteisesti seurattavien odotusaikojen perusteella todennettavissa, että ympäri vuorokautisen palveluasumisen asiakaspaikat eivät vastaisi alueella olevaa palvelutarvetta. Keskimääräinen odotusaika ympäri vuorokautiseen palveluasumiseen on lausuntoa annettaessa 57,1 vuorokautta asian vireille tulosta laskettuna. Odotusajan laskenta alkaa asian vireilletulosta. Vireilletulo tapahtuu minkä tahansa yhteydenoton perusteella; asiakkaan hakemus, omaisen yhteydenotto, muun sosiaaliviranomaisen yhteydenotto, huoli-ilmoitukset, sairaalaosaston yhteydenotto, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen yhteydenotto jne.

Alle kolmessa kuukaudessa ympäri vuorokautisen palveluasumisen paikan saa 96,3 prosenttia myönteisen päätöksen saaneista asiakkaista. Yli kolme (3) kuukautta odottavien asiakkaiden osalta pääsääntöinen syy odotusajan ylittymiseen on ollut asiakkaan toive saada paikka tietyistä yksilöidystä asumispalveluyksiköstä. Kaikkien asumispalvelupaikkaa odottavien asiakkaiden palvelut on turvattu myös odotusaikana. Asiakkaille ja heidän läheisilleen kerrotaan aina oikeudesta saada palvelu lakisääteisen kolmen (3) kuukauden kuluessa. Odotusajat ovat nähtävillä Pirkanmaan hyvinvointialueen verkkosivuilla.

Pirkanmaan hyvinvointialueella ikäihmisten ympäri vuorokautisen palveluasumisen järjestämistapoja ovat oma palvelutuotanto, ostopalvelu ja palveluseteli. Ikäihmisten ympäri vuorokautisen palveluasumisen palvelusetelin sääntökirja on päivitetty 1.4.2025 alkaen ja palvelusetelin suhteellinen osuus palvelun järjestämistapana on kasvamaan päin. Palvelusetelituottajiksi ovat hakeutuneet myös ne palveluntuottajat, jotka eivät jättäneet kyseessä olevaan ostopalvelun kilpailutukseen tarjousta.

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen määrää ja laatua koskevien säännösten noudattaminen

Lausunto- ja selvityspyynnössä Pirkanmaan hyvinvointialuetta pyydetään ottamaan kantaa, miten hyvinvointialue on noudattanut vanhusten ympärivuorokautisen palveluasumisen riittävää määrää ja laatua koskevia säännöksiä. Alla on arvioitu tarkemmin kunkin säännöksen osalta, miten ne on otettu huomioon palvelua kilpailutettaessa, hyvinvointialueen omia palveluja järjestettäessä, suorahankintoja tehtäessä tai järjestettäessä palveluja muulla tavoin, sekä mitkä tahot ovat olleet vastuussa eri toimintojen ja koko kokonaisuuden toteuttamisesta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettu laki ja hyvinvointialueesta annettu laki.

Pirkanmaan hyvinvointialueen järjestämässä ikäihmisten ympärivuorokautisessa palveluasumisessa on käytössä sama palvelukuvaus palvelun järjestämistavasta (omatuotanto/ostopalvelu/palveluseteli) riippumatta, jolloin asiakas saa laadullisesti yhdenvertaista palvelua sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 4 §:n mukaisesti. Palvelukuvauksen yhdenmukaistaminen oli yksi syksyn 2024 ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen kilpailutuksen tärkeimpiä tavoitteita.

Pirkanmaan hyvinvointialue on vastannut ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen saatavuudesta kaikissa tilanteissa lain hyvinvointialueista 7 § 1 momentin ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 8 §:n mukaisesti. Alueen asukkaiden palvelutarpeeseen vastaamiseksi ympärivuorokautista palveluasumista on hankittu dynaamisen hankintamenettelyn kautta kilpailuttamalla, omaa palvelutuotantoa on lisätty ja oman palvelutuotannon lisäämiseksi myös jatkossa on tehty suunnitelma. Palvelun järjestämistapoja ja asiakkaan valinnanvapautta on lisätty palvelusetelin käyttöönoton myötä.

Keskimääräinen odotusaika palvelun piiriin pääsemiselle on pysynyt kohtuullisella ja lakisääteisellä tasolla. Pirkanmaan hyvinvointialueella ympärivuorokautisessa palveluasumisessa olevien paikkamäärä on lisääntynyt verrattuna aikaan ennen hyvinvointialueita. Samaan aikaan uutena palveluna palveluvalikkoon on tullut yhteisöllinen asuminen, joka tarjoaa perinteistä kotiin vietävää palvelua intensiivisempää hoivaa. Myös perhehoidossa olevien asiakkaiden määrä on samaan aikaan kasvanut.

Sosiaalihuoltolaki

Pirkanmaan hyvinvointialue on turvannut ympärivuorokautisen palveluasumisen palvelut niille henkilöille, joiden yksilöllinen palvelutarve on sitä edellyttänyt sosiaalihuoltolain 12 § 1 momentin mukaisesti, ja odotusaika palvelun piiriin pääsemiseksi on ollut alle kolme (3) kuukautta. Hyvinvointialueen järjestämän ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen palvelukuvaus noudattaa sosiaalihuoltolain 21 c §:n vaatimuksia. Palvelun sisältö on kuvattu palvelukuvauksen luvussa 5. Palvelukuvaus velvoittaa toimintayksikköä toteuttamaan palvelua asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti.

Ympärivuorokautisen palveluasumisen kilpailutuksessa on mukana vaativa ympärivuorokautinen palveluasuminen. Vaativa ympärivuorokautinen palveluasuminen vastaa niiden asiakkaiden tarpeisiin, joiden kohdalla ns. tavallinen ympärivuorokautinen palveluasuminen ei ole yksilölliseen palvelutarpeeseen nähden riittävää. Vaativan ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakkaan henkilökohtaisen palvelujen toteuttamissuunnitelman toteutus ja seuranta on kuvattu palvelukuvauksen luvussa 5.5. Mikäli asiakas säännöllisen ja tarpeen mukaisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella tarvitsee päihde- ja riippuvuustyön palveluita (sosiaalihuoltolaki 24 §) tai muita erityispalveluita vaativan ympärivuorokautisen palveluasumisen lisäksi, niiden tarve todetaan ja palvelut toteutetaan moniammatillisesti (palvelukuvaus, luku 5.5.).

Palvelukuvauksen luvussa 6 on kuvattu palveluprosessi, josta ilmenee, että asiakkaiden palvelutarpeen arviointi ja ohjautuminen asumispalveluun tapahtuu hyvinvointialueen asiakasohjauksen toimesta. Palvelutarpeen arviointi tehdään sosiaalihuoltolain 36 §, 37 §, 38 § ja vanhuspalvelulain 15 § sekä hyvinvointialueella hyväksytyjen asumispalvelujen myöntämisperusteiden mukaisesti, huomioiden tämän lisäksi aina myös asiakkaan yksilölliset tarpeet.

Palvelutarpeen arvioinnin perusteella asiakas saa joko myönteisen tai kielteisen oikaisuvaatimuskelpoisen, kirjallisen viranhaltijapäätöksen sosiaalihuoltolain 45 §:n ja vanhuspalvelulain 18 §:n mukaisesti.

Vanhuspalvelulaki

Vanhuspalvelulain 3 a §:n mukaiset henkilöstöä koskevat vaatimukset käyvät ilmi Pirkanmaan hyvinvointialueen ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen palvelukuvauksen luvusta 7.

Palvelukuvauksen mukaan ”Toimintayksikön ja sen henkilöstön on täytettävä palvelua koskevien ajantasaisten lakien, kuten sosiaalihuoltolain (1301/2014), vanhuspalvelulain (980/2012) ja valvovan viranomaisen vaatimukset”.

Pirkanmaa hyvinvointialue arvioi palveluiden riittävyyttä alueella vanhuspalvelulain 6 §:n mukaisesti. Ympäri vuorokautisen palveluasumisen riittävyyttä arvioidaan seuraamalla palvelun saamisen odotusaikoja sekä asiakasmäärien muutosta.

Vanhuspalvelulain 6 §:n mukaisesti Pirkanmaan hyvinvointialue seuraa palvelun laatua. Palvelukuvauksen luvun 8.1.1 mukaisesti palveluntuottajilla on velvollisuus kerätä tietoa asiakaspalautteista ja kehittää yksikkönsä toimintaa niiden perusteella. Toimintayksiköt ovat velvollisia dokumentoimaan ja raportoimaan saaduista palautteista hyvinvointialueelle. Palveluntuottajien tulee sitoutua ottamaan osaa sekä valtakunnallisiin että hyvinvointialueen toteuttamiin asiakastytyväisyyskyselyihin. Lisäksi palveluntuottajat ovat velvollisia osallistumaan Pirkanmaan hyvinvointialueen järjestämään palvelun kehittämiseen ja koulutuksiin (Palvelukuvaus, luku 8.1.).

Asiakkaan palvelun laadun varmistamiseksi palveluntuottajan on käytettävä RAI-välinettä (iRAI-LTCF). Palveluntuottajan on seurattava ja kehitettävä palvelun laatua kansallisten RAI-laatumittarien ja tilaajan määrittämien RAI-mittarien avulla (Palvelukuvaus, luku 8.2.).

Vanhuspalvelulain 14 §:n toteutumisen turvaamiseksi palvelukuvauksen luvussa 5.1 on kuvattu laajasti palveluntuottajan velvollisuudet asiakkaan pitkäaikaisen hoivan, huolenpidon ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Palvelukuvauksen mukaan palveluntuottajan palvelun on vastattava asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin ja asiakkaan itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava. Sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa tulee järjestää päivittäin. Toiminnan on edistettävä monipuolisesti asiakkaiden fyysistä, psyykkistä, kognitiivista ja henkistä hyvinvointia ja sen tulee ehkäistä asiakkaiden yksinäisyyttä.”

Palvelujen järjestämisen johtaminen hyvinvointialueella

Pirkanmaan hyvinvointialueen hallintosäännön 5 §:n mukaan aluevaltuusto vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluiden järjestämisestä ja palvelutuotannon ohjaamisesta. Aluehallituksen tehtävänä on vastata hyvinvointialueen järjestämisvastuun toteuttamisesta (hallintosääntö 10 §).

Hyvinvointialuejohtajan tehtävänä on johtaa ja kehittää hyvinvointialueen toimintaa, taloutta ja hallintoa kokonaisuutena (hallintosääntö 16 §). Konsernijohtajan tehtävänä on hyvinvointialuetasoisesti johtaa strategisten järjestämistoimintojen ohjausta, suunnittelua ja resurssien kohdentamista hyvinvointialuejohtajan alaisuudessa (hallintosääntö 17 §).

Sosiaali- ja terveysjohtajan tehtävänä on alaisensa palvelutuotannon osalta vastata sosiaali- ja terveydenhuollon oman ja ostopalvelutuotannon järjestämisestä kokonaisuutena (hallintosääntö 22 §). Ikäihmisten ja vammaisten palvelujen palvelulinjajohtajan yleisenä tehtävänä on vastata palvelulinjansa oman ja ostopalvelutuotannon järjestämisestä (hallintosääntö 24 §).

Sosiaali- ja terveystalouden tehtäväalueen toimintasäännön (luku 2) mukaan toimialue ja vastuualuejohtajat vastaavat palvelulinjajohtajan yleisissä tehtävissä mainituista tehtävistä oman toimi-/vastuualueensa osalta palvelulinjan yhteisten linjausten mukaisesti.

Ikäihmisten palveluiden toimialuejohtaja vastaa oman ja ostopalveluiden talouden ja toiminnan yhteensovittamisesta ikäihmisten asumispalveluissa. Ikäihmisten ja vammaisten yhteisten palveluiden toimialuejohtaja vastaa asiakasohjaus- ja viranhaltijapäätösprosesseista koskien myös ikäihmisten asumispalveluita. Ikäihmisten palvelutarpeen arviointi ja palveluiden myöntäminen tehdään asiakasohjauksen vastuualueella. Erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden palvelut myöntää sosiaalityöntekijä ja toimii heidän omatyöntekijänään (sosiaalihuoltolaki 46 § 3 mom.)

Ikäihmisten asumispalveluiden myöntämisen prosessia tarkasteltiin vuonna 2024 Pirkanmaan hyvinvointialueen sisäisessä tarkastuksessa, jossa todettiin, ettei palvelutarpeen arvioinnin ja päätöksenteon prosesseissa ollut huomautettavaa ja että ne ovat täysin voimassa olevan lainsäädännön mukaisia.

Omavalvonta ja valvonta

Pirkanmaan hyvinvointialueella Pirkanmaan hyvinvointialueen hallintosäännön 22 luvun mukaan omavalvontaohjelmalla ja sen sisältämillä suunnitelmilla varmistetaan palvelujen toteutuminen, niiden laatu, turvallisuus ja yhdenvertaisuus. Omavalvonnan vastuut ja tehtävät määritellään aluevaltuuston hyväksymässä omavalvontaohjelmassa.

Aluehallitus vastaa palvelujen omavalvonnan toteuttamisesta ja valvoo, että omavalvontaohjelma toimeenpannaan ohjeistuksen mukaisesti ja tuloksellisesti (hallintosääntö 72 §).

Pirkanmaan hyvinvointialueen jokainen palveluyksikkö on laatinut omavalvontasuunnitelman oman toimintansa laadun ja turvallisuuden varmistamiseksi. Palveluyksiköiden omavalvontasuunnitelmassa kuvattua toiminnan toteutumista seurataan ja seurannassa havaitut puutteellisuudet korjataan. Seurannasta tehtävä selvitys ja sen perusteella tehtävät muutokset julkaistaan hyvinvointialueen verkkosivuilla.

Pirkanmaan hyvinvointialue edellyttää ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluntuottajan noudattavan lakia sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023), mikä pitää sisällään mm. vaatimuksia palveluntuottajan omavalvonnasta ja henkilöstön ilmoitusvelvollisuudesta, jotka koskevat muun muassa palvelussa todettuja puutteita. Palveluntuottajalla on oltava lakisääteinen omavalvontasuunnitelma (laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 741/2023) ja palveluntuottajan on noudatettava Valviran määräystä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajan palveluyksikkökohtaisen omavalvontasuunnitelman sisällöstä, laatisemisesta ja seurannasta. Omavalvontasuunnitelman on oltava julkisesti nähtävillä toimintayksikössä ja palveluntuottajan kotisivuilla (Palvelukuvaukset, luku 8.4.).

Pirkanmaan hyvinvointialue valvoo järjestämisvastuunsa perusteella sekä omien että ulkopuolelta hankittavien sosiaali- ja terveyspalvelujen laatua ja lainmukaisuutta yhdenmukaisesti. Valvonnasta vastaa hyvinvointialueen tukipalveluihin sijoittuva valvonta- ja asiavastaavatoiminnan vastuualueen valvontayksikkö, joka vastaa myös ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköiden lakisääteisestä valvonnasta voimassa olevan valvontasuunnitelman mukaisesti. Yksiköihin tehtävät valvontakäynnit ovat sekä ennalta suunniteltuja että tarvittaessa ennalta suunnittelemattomia. Valvontayksikkö seuraa muun muassa yksiköiden henkilöstörakenteen ja henkilöstömitoituksen toteumaa. Hyvinvointialueen hallintosäännön mukaan asiakkuus- ja laatujaosto seuraa valvontasuunnitelman toteutumista.

Lopuksi Pirkanmaan hyvinvointialue toteaa, että se on ikäihmisten asumispalveluita järjestäessään noudattanut kaikkia seuraavia lain kohtia:

- Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 4 § ja 8 §:n 1 ja 2 mom.
- Hyvinvointialueesta annetun lain 7 §:n 1 mom.
- Sosiaalihuoltolain 12 §:n 1 mom., 21 c §, 24 a §, 30 §, 38 §:n 1 ja 3 mom., 45 §:n 1 ja 2 mom. sekä 46 c §:n 3 mom.
- Vanhuspalvelulain 3 a §, 6 §, 13 §:n 1 ja 2 mom., 14 §, 15 § ja 18 §.

2.2 Aluehallintoviraston tutkinta asiassa LSSAVI/2742/2025

Aluehallintovirasto oli valvonut terveydenhuollon palveluketjun toimivuutta vuonna 2022 Pirkanmaan sairaanhoitopiirissä ja vuonna 2023 Pirkanmaan hyvinvointialueella. Päätöksissään aluehallintovirasto oli korostanut muun muassa terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluiden järjestämistä yhteensovitetuina kokonaisuuksina, ja antoi hallinnollisena ohjauksena sairaanhoitopiirille huomautuksen (LSSAVI/12650/2022) ja hyvinvointialueelle huomion kiinnittämisen (LSSAVI/717/2023).

Aluehallintovirasto otti uudelleen Pirkanmaan hyvinvointialueen (Pirha) päivystyksestä ja terveydenhuollon vuodeosastoilta jatkohoitoon siirtyvien potilaiden palveluketjun toimivuuden ja jatkohoitopaikkojen järjestämisen käsiteltäväkseen terveydenhuollon valvonta-asiana alkuvuodesta 2025 (LSSAVI/2742/2025). Pirhalta pyydettiin asiassa selvitystä ja hyvinvointialuetta kuultiin mahdollisen määräyksen antamisen ja hallinnollisen ohjauksen käytöstä. Pirhalta saatujen selvitysten mukaan perusterveydenhuollon vuodeosastopaikkojen puute johti mm. siihen, että erikoissairaanhoidossa potilaiden hoitoaika osastoilla venyi, elektiivistä leikkaustoimintaa jouduttiin siirtämään, syöpälääkehoidot viivästyivät ja psykiatrian osastoilla oli ylipaikkatilanteita.

Pirhan selvityksistä tuli edelleen ilmi myös muita samoja puutteita, joista aluehallintovirasto oli aiemmin antanut ohjausta. Lisäksi selvityksistä tuli ilmi puutteita vanhusten ympärivuorokautisen palveluasumisen järjestämisessä, joista apulaisoikeusasiamies oli huomauttanut Pirhaa päätöksessään [EOAK/2727/2024](#). Selvityksissä todetaan muun muassa, että vuodeosastoilla odotti jatkuvasti 100–200 potilasta, joilla ei enää ollut sairaalahoidon tarvetta. Näistä suurin osa odotti paikkaa ympärivuorokautiseen palveluasumiseen. Osa selvityksenantajista näki tarvetta palveluasumisen paikkamäärän kasvattamiselle.

Aluehallintoviraston valvonta-asiassa saamien selvitysten mukaan ympärivuorokautisen palveluasumisen järjestämisessä olevat puutteet ovat voineet osaltaan olla vaikuttamassa siihen, että potilaiden ohjautuminen perusterveydenhuollon vuodeosastopaikoille ja erikoissairaanhoidon osastoille ei tapahdu kaikilta osin potilaiden yksilöllisten tarpeiden mukaan, vaan jatkohoitoon ohjautumista tapahtui myös epätarkoituksenmukaisesti sen mukaisesti mitä sairaansijoja sattui olemaan saatavilla.

2.3 Pirhan selvitys tehdyistä toimenpiteistä päätöksen 5994/2024 jälkeen

Pirha lähetti 5.4.2026 seuraavansisältöisen selvityksen.

Tiedote Pirkanmaan hyvinvointialueen toimenpiteistä Eduskunnan oikeusasiamiehen 31.12.2025 antaman päätöksen [EOAK/5994/2024](#) johdosta

Pirkanmaan hyvinvointialueen johtoryhmä on käsitellyt 10.2.2026 Eduskunnan oikeusasiamiehen antaman päätöksen [EOAK/5994/2024](#). Päätöksen johdosta hyvinvointialueella on tarkennettu asumispalveluja koskevia toimintatapoja ja päivitetty sisäinen toimintaohje koskien ikäihmisten asumispalveluihin ohjautumista.

Asumispalveluja koskevan asian vireilletuloa ja odotusaikojen määräytymistä on täsmennetty siten, että käytännöt ovat yhdenmukaiset ja asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu varmistuu riippumatta siitä, odottaako asiakas palvelua sairaalassa tai kotona.

Asiakkaalle tarjotaan aina hänen palvelutarvettaan vastaava asumispalvelu.

Asumispalvelupaikan valinnassa huomioidaan edelleen asiakkaan yksilölliset tarpeet, sijainti sekä omaisten ja läheisten vierailumahdollisuudet, ja asiakkaalla on mahdollisuus vaihtaa palvelupaikkaa, mikäli ensiksi osoitettu paikka ei vastaa hänen toiveitaan.

Lisäksi viranhaltijapäätösten perusteluja ja sisältöä selkeytetään ja täydennetään uuden asiakastietojärjestelmän käyttöönoton yhteydessä. Henkilöstöä on informoitu valvontalain 29 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta ja yhteydenottomahdollisuuksista valvontaviranomaisiin osana omavalvonnan vahvistamista.

2.4 Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu KHO 18.6.2026/1694

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun³ mukaan markkinaoikeuden päätöstä muutetaan Pirkanmaan hyvinvointialueelle määrätyn seuraamusmaksun määrän osalta. Muilta osin Pirkanmaan hyvinvointialueen valitus hylätään.

Asiassa oli ratkaistavana, ovatko Pirkanmaan hyvinvointialueen tekemät ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluita koskevat suorahankinnat täyttäneet hankintalain 110 §:ssä asetetut edellytykset.

Päätöksen oikeudellinen arviointi ja johtopäätös:

(29) Markkinaoikeus on päätöksensä perusteluissa lausunut, että valtaosa päätöksistä on perusteltu identtisesti vedoten asiakkaan korkeaan ikään ja siihen, että palveluiden jatkuvuus on välttämätöntä asiakkaiden terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi. Pientä osaa päätöksistä on perusteltu oikeudella asua samassa asumisyksikössä puolison kanssa. Lisäksi hankintayksikkö on markkinaoikeudessa esittänyt, että suorahankintojen tarve on arvioitu yksilöllisesti hankintayksikön tekemien RAI-arviointien perusteella.

(30) Markkinaoikeus on todennut myös, että hankintayksikön on pääsääntöisesti kilpailutettava julkiset hankintansa, ja suorahankinnan käyttöedellytyksiä on hankintalain esitoissa esitetyllä tavalla tulkittava suppeasti. Lisäksi hankintalain 110 §:n mukaiset suorahankinnat tulevat esitoissa esitetysti kyseeseen vain yksittäisissä tapauksissa, joissa jokaisen asiakkaan osalta menettelyn käyttöedellytys tulee harkita ja perustella erikseen.

³ <https://www.kho.fi/paatokset/kho-18-6-2026-1694/>

(31) Markkinaoikeus on edelleen todennut, että yksittäisen vanhuksen kannalta merkittävän hoito- tai asiakassuhteen jatkuminen asumispalveluiden osalta ennallaan aiemman sopimuskauden päättyessä voi sinänsä olla hankintalain 110 §:n tarkoitettu syy suoramankinnan tekemiselle. Ottaen kuitenkin huomioon, että valituksenalaisten suoramankintojen piirissä on ollut lähes tuhat asiakasta ja että hankintayksikkö on itse omalla toiminnallaan irtisanomalla aiemmat toistaiseksi voimassa olleet palvelusopimukset aiheuttanut suoramankintatarpeeseen johtaneen erityistilanteen, markkinaoikeus on katsonut, ettei suoramankinnoissa ole ollut kyse hankintalain 110 §:ssä tarkoitettusta yksittäisestä tapauksesta. Suoramankintapäätösten perusteella ei ole todettavissa, että hankintayksikkö olisi tosiasiallisesti harkinnut ja perustellut kunkin asiakkaan tilannetta riittävässä määrin yksilöllisesti ja erikseen siten, että olisi mahdollista todeta palveluntarjoajan vaihtamisen olevan ilmeisen kohtuutonta tai erityisen epätarkoituksenmukaista kunkin asiakkaan kannalta merkittävän hoito- tai asiakassuhteen turvaamiseksi. Markkinaoikeuden mukaan asiaa ei ole tullut arvioida toisin hankintayksikön viittaamien RAI-arviointien perusteella ottaen huomioon, että suoramankintapäätöksiä ei ole perusteltu RAI-arvioinneilla, vaan hankintayksikkö on vedonnut niihin suoramankinnan perusteena vasta markkinaoikeudessa. Edellä todetun perusteella markkinaoikeus on katsonut, että hankintayksikkö on menetellyt hankintasäännösten vastaisesti hankkiessaan ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluita suoramankintoina.

(32) Kun otetaan huomioon edellä ilmenevät oikeusohjeet ja markkinaoikeuden päätöksen perustelut sekä korkeimmassa hallinto-oikeudessa esitetyt vaatimukset ja asiassa saatu selvitys, markkinaoikeuden päätöksen muuttamiseen ei ole perusteita.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusasiamiehen toimivalta ja asian käsittelyn rajaaminen

Perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Uusi laki valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta tuli voimaan 1.10.2022. Lailla uudistettiin ylimpien laillisuusvalvojien tehtävien jako vastaamaan laillisuusvalvojien lainsäädännössä säädettyjä erityistehtäviä sekä käytännössä vakiintunutta erikoistumista. Oikeusasiamiehelle keskitettiin aikaisempaa laajemmin perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvonta yksilötasolla ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien ja kohtelun valvonta.

Uudessa laissa oikeuskanslerin käsiteltäväksi on keskitetty asiat, jotka koskevat muun muassa julkisia hankintoja, kilpailua ja valtiontukiasioita. Ylimpien laillisuusvalvojien toimivalta viranomaisien ja julkista tehtävää hoitavien yksityisten toiminnan laillisuuden valvonnassa on edelleen yhdenmukainen. Käsiteltävät asiat voivat siis edelleen olla osin yhteisiä. Oikeusasiamies ja oikeuskansleri eivät kuitenkaan tutki yhtä aikaa samaa asiaa.

Ennen nyt käsiteltävänä olevan asian tutkittavaksi ottamista on yhteistyössä katsottu, ettei oikeuskanslerinvirastossa ole vireillä vastaavaa asiaa eikä suunnitelmia ottaa vastaavaa asiaa tutkittavaksi.

Asian käsittely on rajattu siten, ettei tutkinnan varsinaisena kohteena ole kilpailulainsäädännön noudattamisen valvonta, vaan sen selvittäminen, millä tavoin Pirkanmaan hyvinvointialue on huolehtinut siitä, että yhdessä kilpailutuksen ja muiden toimenpiteiden kanssa hyvinvointialue kykenee noudattamaan sosiaalihuollon lainsäädäntöä, jonka tarkoituksena on turvata iäkkäille henkilöille heidän tarvettaan vastaavat palvelut.

Oikeusasiamies ei hänelle kuuluvan laillisuusvalvonnan puitteissa voi toimia lakiin perustuvan muutoksenhakujärjestelmän korvaavana eikä sitä täydentävänä vaihtoehtona. En ota tässä ratkaisussa kantaa asioihin, jotka ovat olleet markkinaoikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavina.

3.2 Arviointini

Palvelun riittävä määrä ja laatu

Pirkanmaan hyvinvointialue antoi pyynnön mukaisesti tietoja hankintamenettelyn toteuttamisen vaikutuksista käytettävissä olevien palvelujen määrään ja laatuun sekä havaituista epäkohdista ja toimenpiteistä niiden korjaamiseksi.

Saamani selvityksen mukaan vanhusten ympärivuorokautisen palveluasumisen hankinnan kattohintaa ei ollut Pirkanmaan hyvinvointialueella sidottu 0,6 henkilöstömitoitukseen. Totean, että tämän yksityiskohdan osalta Pirkanmaan hyvinvointialueen menettely ei ole ollut lainvastaista. Korostan kuitenkin, ettei edellä toteamani ole kannanotto kattohinnan suuruuteen ja riittävyyteen palvelujen järjestämiseksi laissa edellytetyin tavoin. Koska hyvinvointialue on velvollinen järjestämään ikääntyneille asiakkaille heidän tarvettaan vastaavat palvelut, on hyvinvointialueen huolehdittava hankintamenettelyn toteuttamisesta siten, että se saa menettelyn kautta tarvittavan määrän palveluja. Jos tavoite jää joltain osin saavuttamatta, on hyvinvointialueen kyettävä turvaamaan palvelujen saanti muulla tavoin. Palvelujen järjestämisessä voimassa olevien oikeusnormien edellyttämällä tavalla ei saa olla viiveitä tai katkoksia, jotka johtuisivat hyvinvointialueen omasta toiminnasta kuten kattohinnan asettamisesta niin alhaiseksi, etteivät soveltuvat palveluntarjoajat jätä tarjouksia.

Hankintamenettelyn ensivaiheessa syksyllä 2024 viisi sellaista palveluntuottajaa, joiden yksiköissä oli aiempien sopimusten mukaisesti sijoitettuja asiakkaita, ei jättänyt lainkaan tarjousta. Näiden palveluntuottajien kanssa hyvinvointialue teki edellä selostetut suoramarkintasopimukset. Korkein hallinto-oikeus on sittemmin arvioinut näiden sopimusten lainmukaisuuden.

Hyvinvointialueen menettelyn osalta totean kuitenkin seuraavaa.

Pirkanmaan hyvinvointialueen oikeusistuimille toimittaman selvityksen mukaan näiden asiakkaiden palveluntarjoajan vaihtaminen olisi ollut jokaisen heidän osaltaan ilmeisen kohtuutonta ja erityisen epätarkoituksenmukaista ottaen huomioon asiakkaiden ikä, terveydentila ja tutun ympäristön tuoma turvallisuus. Lisäksi osalla asiakkaista heidän iäkkäns puolisonsa on asunut samassa asumisyksikössä. Hyvinvointialueen mukaan RAI-arvointien perusteella asumisyksikön muutos olisi todennäköisesti heikentänyt iäkkään ja hauraan asiakkaan terveydentilaa ja ollut vastoin vanhuspalvelulaissa säädettyjä pitkäaikaisen hoidon periaatteita.

Vanhuspalvelulain 14 §:n 2 momentin mukaan pitkäaikaista hoitoa ja huolenpitoa turvaavat sosiaali- ja terveystyöpalvelut on toteutettava niin, että iäkkä henkilö voi kokea elämänsä turvalliseksi, merkitykselliseksi ja arvokkaaksi ja että hän voi ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta sekä osallistua mielekkääseen, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään ja ylläpitävään toimintaan. Iäkkäille avio- ja avopuolisoille on järjestettävä mahdollisuus asua yhdessä. Pykälän 3 momentin mukaan hyvinvointialueen on turvattava iäkkään henkilön pitkäaikaisen hoitojärjestelyn pysyvyys, jollei järjestelyä ole aiheellista muuttaa iäkkään henkilön toivomuksen tai hänen palveluntarpeidensa muutoksen johdosta taikka muusta erityisen painavasta ja perustellusta syystä.

Vanhuspalvelulain 14 §:n 3 momentin yksityiskohtaisten perusteluiden (HE 160/2012 vp) mukaan kyseisessä säännöksessä säädettäisiin kunnan velvollisuudesta turvata iäkkään henkilön pitkäaikaisen hoitojärjestelyn pysyvyys. Esitöissä on todettu, että hoidon pysyvyyden turvaaminen liittyy myös palvelujen kilpailuttamiseen. Kilpailuttaminen ei sellaisenaan muodostaisi erityistä syytä, jonka perusteella hoidon pysyvyydestä voitaisiin poiketa, vaan asiaa tulisi tarkastella asiakkaan kokonaistilanteen kannalta.

Totean, että Pirkanmaan hyvinvointialue on menetellyt virheellisesti, kun se on irtisanonut palveluntuottajien kanssa tekemänsä sopimukset, mikäli asiakkaiden palveluntarve edellytti asumisen jatkamista samassa hoivakodissa. Hyvinvointialueen antaman selvityksen perusteella en pidä mahdollisena, että tällaisia asiakkaita ei olisi ollut lainkaan kyseisissä hoivakodeissa.

Näkemykseni mukaan Pirkanmaan hyvinvointialueella olisi ollut mahdollisuus turvata näiden asiakkaiden asuminen olemalla irtisanomatta palveluntuottajien kanssa tekemiään sopimuksia. Hyvinvointialue on perustellut selvityksissään sopimusten irtisanomista sillä, että se on yleinen käytäntö uusien kilpailutuksia järjestettäessä. Totean, että yleisen käytännön noudattaminen ei oikeuta vaarantamaan iäkkäiden ja hauraiden asiakkaiden terveydentilaa. Menettely on ollut vastoin vanhuspalvelulain 14 §:n 3 momenttia. Hyvinvointialue on sopimuksia irtisanomalla vaarantanut iäkkäiden henkilöiden hoitojärjestelyjen pysyvyyttä.

En ota päätöksessäni kantaa siihen, kuinka monen asiakkaan palveluntarve ja terveydentila edellytti asumisen jatkamista samassa yksikössä. Katson, että Pirkanmaan hyvinvointialueen olisi tullut selvittää asia jokaisen asukkaan osalta ennen kuin se ryhtyi toimenpiteisiin, joilla vaarannettiin kaikkien asukkaiden asumisen jatkuminen samassa yksikössä. Painotan myös, että RAI-arviointien tekeminen ei ole yksinään soveltuva menetelmä tämänkaltaisen asian selvittämiseen. Vanhuspalvelulain 15 ja 15 a §:n mukaisesti toimintakyvyn arviointi RAI-arviointivälineistöä käyttäen on vain yksi osa iäkkään henkilön palvelutarpeen selvittämisessä. Poikkeuksellisessa tilanteessa, jossa pohditaan iäkkään henkilön pitkään jatkuneen asumisjärjestelyn muuttamista, asiakkaan omatyöntekijän on oltava keskeinen toimija. Vanhuspalvelulain 17 §:n 2 kohdan mukaisesti omatyöntekijän on seurattava yhdessä iäkkään henkilön ja tarvittaessa hänen omaisensa tai läheisensä kanssa asiakassuunnitelman toteutumista sekä iäkkään henkilön palveluntarpeiden muutoksia.

Oma aloite palvelun laatuun liittyvien puutteiden selvittämiseksi

Pirkanmaan hyvinvointialueen lausunnon mukaan ei ole todennettavissa, että ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakaspaikat eivät vastaisi alueella olevaa palvelutarvetta. Hyvinvointialue perustaa arvionsa tietoihin asiakkaan odotusajoista asian vireille tulosta laskettuna.

Korostan, että aikamäärien lisäksi palvelujen riittävyttä arvioitaessa keskeistä on arvioida myös palvelujen laatua. Jos palvelujen laatu ei vastaa asiakkaiden tarvetta, ei myöskään laissa edellytetty määrällinen tavoite toteudu.

Pidän myönteisenä sitä, että vastausten perusteella Pirkanmaan hyvinvointialue on tietoinen siitä, että se on velvollinen reagoimaan tarvittaessa nopeastikin, jotta palvelujen määrä vastaisi asiakkaiden tarvetta. Saamassani aineistossa on myös sinänsä asianmukaisesti arvioitu eri toteuttamistapojen muodostamaa kokonaisuutta.

Suorahankintojen lisäksi hyvinvointialue pyrki turvaamaan riittävät palvelut julkaisemalla hankintamenettelyn sisällä uudet tarjouspyynnöt keväällä 2025 ja lokakuussa 2025. Saamani selvityksen mukaan alueen asukkaiden palvelutarpeeseen vastaamiseksi myös omaa palvelutuotantoa on lisätty ja oman tuotannon lisäämisestä jatkossa on tehty suunnitelma. Palvelun järjestämistapoja ja asiakkaan valinnanvapautta on lisätty myös palvelusetelin käyttöönoton myötä.

Käytettävissäni olleiden tietojen perusteella en voinut kuitenkaan täysin vakuuttua siitä, että Pirkanmaan hyvinvointialue kykenee turvaamaan ikääntyneille riittävästi sellaisia ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkoja, jotka laadullisesti vastaavat asiakkaiden tarpeita.

Hyvinvointialue kuvaa palvelujen laadun varmentamista seuraavasti.

Ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen hankintasopimuksen palvelukuvauksessa todetaan, että ”Palveluntuottaja vastaa, että henkilöstön määrä täyttää jokaisessa työvuorossa valvovan viranomaisen, palvelua koskevien lakien ja tilaajan vaatimukset.”

Lausunnossaan Pirkanmaan hyvinvointialue arvioi hankintasopimuksen palvelukuvausta seuraavasti:

Henkilöstömitoituksen tulee siis täyttää asiakastarpeet joka tilanteessa. Palvelukuvauksessa kokonaisuutena painotetaan palvelun laatua määritellen laadun vähimmäisvaatimukset. Sama palvelukuvaus on käytössä myös hyvinvointialueen omassa palvelutuotannossa. Laadullisesti palvelukuvaus vastaa voimassa olevan lainsäädännön vaatimuksia.

Totean yleisellä tasolla, että laillisuusvalvonnassa saatujen tietojen perusteella hankintasopimusten palvelukuvaukset eivät yleensä ole olleet sisällöltään riittävän täsmällisiä ja siten riittävä keino vanhusten ympärivuorokautisen palveluasumisen laadun ja sen edellyttämän riittävän henkilöstömäärän varmistamiseksi.

Koska vakavat puutteet palvelun laadussa ovat koskeneet useita hyvinvointialueita sekä Helsingin kaupungissa olevia hoivakoteja, olen päättänyt selvittää palvelun laatuun liittyviä puutteita valtakunnallisella tutkinnalla omana aloitteenani.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3 esittämäni käsitykset menettelyn lainvastaisuudesta ja virheellisyydestä Pirkanmaan hyvinvointialueen tietoon.

Ikääntyneiden asumispalvelujen laatua koskeva tutkinta toteutetaan erillisenä kaikkia hyvinvointialueita ja Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialaa koskevana asiana.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi kaikille näille alueille sekä Lupa- ja valvontavirastolle.